

สารานุกรม
ประเทศในทวีปยุโรป
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

คำนำ

ราชบัณฑิตยสถานได้รับการสอบถามเข้ามาเป็นจำนวนมากจากประชาชน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อมูลทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น ๔๔ ประเทศ คณะบรรณาธิการจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์สากล ภูมิภาคยุโรป ซึ่งมีหน้าที่จัดทำหนังสือชุดสารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป จึงได้พิจารณาเห็นว่า หากรอให้ดำเนินการจัดทำคำอธิบายศัพท์ถึงอักษร Z จะไม่ทันต่อความต้องการของผู้สนใจในวิชาการด้านนี้ และเนื่องจากราชบัณฑิตยสถานได้พิมพ์คำอธิบายประเทศต่าง ๆ จำนวน ๒๑ ประเทศ ในหนังสือสารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม ๑-๔ ตั้งแต่ อักษร A-K แล้ว ดังนั้น การดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือสารานุกรมประเทศในทวีปยุโรปนี้จึงได้นำข้อมูลประเทศทั้ง ๒๑ ประเทศที่แทรกอยู่ในคำอธิบายศัพท์ประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป อักษร A-K ดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขให้ข้อมูลทันสมัยยิ่งขึ้น และเขียนคำอธิบายประเทศอื่น ๆ ที่เหลือเพิ่มเติมอีก ๒๓ ประเทศ

ราชบัณฑิตยสถานขอขอบคุณคณะบรรณาธิการจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์สากล ภูมิภาคยุโรปที่ได้อุทิศสติปัญญา ความรู้ และเวลาอันมีค่ามาสร้างสรรค์ผลงานนี้ จนทำให้ราชบัณฑิตยสถานสามารถจัดพิมพ์หนังสือสารานุกรมประเทศในทวีปยุโรปออกมา และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่ช่วยเขียนคำอธิบายศัพท์จนทำให้งานนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

(ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

นายกษัตริย์ราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน
มิถุนายน ๒๕๕๐

บทนำ

Europe : ยุโรป

ทวีปยุโรปประกอบด้วยประเทศน้อยใหญ่รวมทั้งสิ้น ๔๔ ประเทศ มีพื้นที่ประมาณ ๒๒.๘ ล้านตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗ ของพื้นที่โลก และมีประชากรประมาณ ๗๑๐ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑ ของจำนวนประชากรโลก (ค.ศ. ๒๐๐๗) จัดเป็นทวีปที่ใหญ่เป็นลำดับ ๓ รองจากทวีปเอเชียและแอฟริกา ทิศเหนือของยุโรปจดมหาสมุทรอาร์กติก ทิศใต้จดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทะเลดำ และเอเชียกลาง ทิศตะวันตกจดมหาสมุทรแอตแลนติก และทิศตะวันออกจดมหาสมุทรแปซิฟิก แต่เดิมเมื่อพูดถึงอาณาเขตของยุโรปมักหมายถึงดินแดนเฉพาะคาบสมุทรยุโรปที่ครอบคลุมพื้นที่ภาคตะวันออกไปไม่เกินเทือกเขายูรัล (ural) และแม่น้ำยูรัล ขณะที่ดินแดนส่วนอื่น ๆ ทางตะวันออกยังคงคลุมเครือ เนื่องจากนักประวัติศาสตร์ยุโรปในอดีตมักไม่ยอมรับว่าประวัติศาสตร์กรีก ประวัติศาสตร์โรมันตะวันออกหรือไบแซนไทน์ (Byzantine) ประวัติศาสตร์จักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman) หรือแม้แต่ประวัติศาสตร์ของชนเผ่าสลาฟอย่างรัสเซียยุคต้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ยุโรปจนถึงรัชสมัยของซาร์ปีเตอร์มหาราช (Peter the Great ค.ศ. ๑๖๘๒-๑๗๒๕) เมื่อพระองค์ประสบความสำเร็จในการเปิด “หน้าต่าง” สู่อุโรปด้วยการย้ายเมืองหลวงจากกรุงมอสโก (Moscow) ไปอยู่ที่กรุงเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก (St. Petersburg) ในบริเวณปากแม่น้ำเนวา (Neva)ริมฝั่งทะเลบอลติก ใน ค.ศ. ๑๗๐๓ และทรงขยายอิทธิพลของรัสเซียเข้าไปในเขตทะเลบอลติกและยุโรปตะวันออก ขณะเดียวกันก็ทรงสามารถขยายอาณาเขตของประเทศไปทางตะวันออกข้ามเทือกเขายูรัลผ่านทุ่งหญ้าและป่าไม้อันกว้างใหญ่ของไซบีเรียสู่อินแดนมองโกเลีย ภาคเหนือของประเทศจีน และมหาสมุทรแปซิฟิกในที่สุด การที่รัสเซียได้เข้ามามีบทบาทในประวัติศาสตร์ยุโรปเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ทวีปยุโรปมีอาณาเขตครอบคลุมเข้าไปในเขตเอเชียมากขึ้น ด้วยเหตุนี้หากมองในแง่ที่ตั้งพรมแดน อาจกล่าวได้ว่าทวีปยุโรปตั้งอยู่ในคาบสมุทร “ยูเรเชีย” (Eurasia)

แม้จะมีพื้นที่เล็กกว่าทวีปเอเชียและแอฟริกามาก แต่ทวีปยุโรปก็มีภูมิประเทศแตกต่างกันมากระหว่างยุโรปเหนือกับยุโรปใต้ หรือยุโรปตะวันออกกับยุโรปตะวันตก ทำให้ลักษณะผู้คนพลเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนพื้นฐานทางความคิดและจิตใจในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ยุโรปได้ชื่อว่าเป็นเข้าหลอมของคนหลายชาติหลายภาษาและหลายวัฒนธรรม มีทั้งชนเผ่าที่เป็นผู้รุกรานจากต่างถิ่น ในช่วงเวลาแตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากทวีปเอเชีย เป็นต้นว่าชนเผ่าเคลต์ (Celt) อินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) ฮั่น (Hun) บุลการ์ (Bulgar) อาวาร์ (Avar) แมกยาร์ (Magyar) มองโกล (Mongol) และเติร์ก (Turk) ผู้รุกรานเหล่านี้พอถึงระยะหนึ่งก็จะปักหลักตั้งถิ่นฐานและผสมผสานกับคนพื้นเมืองในแต่ละพื้นที่

นอกจากผู้รุกรานเหล่านี้แล้ว ชาวยุโรปกลุ่มต่าง ๆ ยังมีการอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในดินแดนส่วนต่าง ๆ ของยุโรปและไกลออกไป ในศตวรรษที่ ๘ ก่อนคริสต์ศักราช ชาวกรีกได้เดินทางไปตั้งถิ่นฐานในเขตยุโรปตะวันตก คาบสมุทรอะนาโตเลียและตะวันออกกลาง ในช่วงการอพยพของพวกเขาไวกิง (Viking) ได้มีขบวนออร์เวย์อพยพเข้าไปอยู่ในเขตสกอตแลนด์และไอร์แลนด์ และภายใน ค.ศ. ๑๐๐๐ ก็ได้เดินทางไปที่ทวีปอเมริกาโดยผ่านทางกรีนแลนด์ ขณะที่ชาวเดนเดินทางไปยังอังกฤษ นอร์มอนด์ ไพรอูเกส โปรวองซ์ (Provence) และทัสกานี (Tuscany) ชาวสวีเดนเดินทางข้ามทะเลบอลติกสู่ดินแดนรัสเซียตะวันตกขณะที่บางกลุ่มก็เดินทางไปยังบริเวณรอบ ๆ ทะเลดำ ชาวอิตาลีมักอพยพไปอยู่ในดินแดนรอบ ๆ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน สำหรับชาวสเปนและโปรตุเกสจากคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ได้เริ่มเดินเรือไปสำรวจดินแดนริมฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติก แอฟริกาตะวันตก หมู่เกาะอินเดียตะวันออกและโลกใหม่ (ทวีปอเมริกา) ต่อมาชาวดัตช์ อังกฤษ และฝรั่งเศสก็เดินทางไปทั่วทั้งโลก ขณะที่ชาวเยอรมันมักนิยมอพยพไปอยู่ในดินแดนรอบ ๆ ทะเลบอลติกและภาคพื้นทวีปยุโรป จนถึงช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ จึงได้เริ่มให้ความสนใจกับดินแดนโพ้นทะเลเช่นแอฟริกา การเคลื่อนย้ายของประชากรทำให้เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ยุโรปจึงเป็นดินแดนที่มีทั้งความหลากหลายและความเป็นเอกภาพ

ชาวยุโรปมีภาษาหลัก ๆ ที่ใช้ในท้องถิ่นต่าง ๆ หลากหลายถึง ๔๓ ภาษา แต่มีตัวอักษรที่ดัดแปลงมาจากกลุ่มภาษาใหญ่ ๆ ๓ กลุ่ม คือ ภาษากรีก ซึ่งได้รับอิทธิพลจากภาษาฟินิเซียน (Phoenician) ภาษาละตินและภาษาซีริลลิก (Cyrillic) ซึ่งได้รับ

อิทธิพลมาจากภาษากรีกอีกต่อหนึ่ง การมีภาษาเขียนที่มีรากฐานมาจากภาษาใกล้เคียงกันทำให้ยุโรปมีความเป็นเอกภาพในระดับหนึ่ง ภาษากรีกและละตินเคยเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารเพื่อการศึกษาและการจรรโลงคริสต์ศาสนาทั้งนิกายกรีก ออร์ทอดอกซ์และโรมันคาทอลิก ขณะที่นิกายโปรเตสแตนต์หันมาใช้ภาษาท้องถิ่นซึ่งทำให้ศาสนาเข้าถึงคนระดับล่างได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ภาษาท้องถิ่นและภาษาประจำชาติจึงมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ ขณะเดียวกันก็มีภาษาบางภาษาที่ได้รับความนิยมในการสื่อสารระหว่างภูมิภาคและดินแดนโพ้นทะเล เช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน และโปรตุเกส ภาษาเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการเผยแพร่อุดมการณ์ ค่านิยม และวัฒนธรรมของยุโรปออกไปอย่างกว้างขวาง

ประวัติศาสตร์ยุโรปเริ่มปรากฏชัดเจนประมาณ ๘๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช เมื่อกวีชาวกรีกชื่อ เฮซิออด (Hesiod) ได้เอ่ยถึงดินแดนทางตะวันตกของคาบสมุทรกรีก ชื่อ “ยุโรป” โดยเขียนเป็นภาษากรีกว่า “ยูโรปา” (Europa) ซึ่งเป็นชื่อของธิดาของกษัตริย์แห่งไทร์ (Tyre) ในเอเชียไมเนอร์ เรื่องราวของเจ้าหญิงองค์นี้ปรากฏอยู่ในตำนานและเทวนิยายกรีกว่าได้ถูกซุส (Zeus) เทพเจ้าแห่งสายฟ้าซึ่งได้ปลอมตัวเป็นกระทิงหนุ่มลักพาตัวไปอยู่ที่เกาะคริต (Crete) จนมีโอรสด้วยกัน ซึ่งต่อมาพระโอรสองค์นี้ก็ได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์ไมนอส (Minos) ยังไม่มีนักประวัติศาสตร์คนใดสามารถบอกได้ว่าเหตุใดชื่อเจ้าหญิงในเทวนิยายกรีกองค์นี้จึงถูกนำไปใช้เรียกดินแดนทางตะวันตกของแหล่งอารยธรรมโบราณอย่างกรีกและเอเชียไมเนอร์ แต่สันนิษฐานได้ว่าน่าจะมีการย้ายถิ่นฐานของชนเผ่าในแหล่งอารยธรรมดังกล่าวไปสู่ดินแดนตะวันตกอันทำให้ดินแดนที่บุกเบิกใหม่ได้รับอิทธิพลของอารยธรรมกรีก และอารยธรรมเอเชียไมเนอร์โดยตรง มีหลักฐานการตั้งเมืองท่าและเมืองศูนย์กลางการค้าอยู่ประปรายทางภาคใต้ของยุโรปและบริเวณริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

นับแต่นั้นมา ประวัติศาสตร์ยุโรปก็ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาจากยุคเริ่มแรกมาสู่ยุคโรมัน ซึ่งได้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของกรีกรวมทั้งของโรมันออกไปอย่างกว้างขวางในยุโรปจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๕ อำนาจของโรมันในยุโรปตะวันตกและยุโรปตอนกลางจึงเสื่อมลง เปิดโอกาสให้ชนเผ่าเยอรมันกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการสร้างสรรค์อารยธรรมแบบพิวตัล ขณะที่คริสต์ศาสนาซึ่งชาวโรมัน

เป็นผู้นำเข้ามาเผยแพร่จากเอเชียไมเนอร์หรือเอเชียตะวันตกก็ได้รับความนิยมและมีบทบาทอย่างยิ่ง คริสตจักรโรมันคาทอลิกจึงกลายเป็นสถาบันทรงอำนาจควบคู่กับฝ่ายอาณาจักรตลอดสมัยกลาง (Middle Ages) จนถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ อย่างไรก็ดี ในช่วงต้นยุคใหม่ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ การฟื้นฟูอารยธรรมกรีก-โรมันที่เกิดขึ้นตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ หรือเรียกกันทั่วไปว่ายุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ทำให้เกิดการฟื้นคืนชีวิตใหม่ของแนวคิดศิลปะ วิทยาการ และอุดมการณ์ของกรีก-โรมันอย่างต่อเนื่องซึ่งในเวลาต่อมานำไปสู่ยุคภูมิธรรม (Enlightenment) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ก่อนสิ้นสมัยกลางเกิดรัฐชาติ (nation state) ในที่ต่าง ๆ ทั่วยุโรปขณะเดียวกันระบอบการปกครองแบบพิวตัลที่กระจายอำนาจกลายเป็นสิ่งล้าสมัย รัฐรูปแบบใหม่ที่กษัตริย์ทรงมีอำนาจอย่างยิ่งมีบทบาทสำคัญและเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น

ในยุคภูมิธรรมเริ่มมีกระแสความคิดแบบประชาธิปไตยในงานเขียนของจอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ. ๑๖๓๒-๑๗๐๔) ชาร์ล ลูย แห่งเซองกงดาหรือบารงเดอมงเตสกีเยอ (Charles Louis de Secondat, Baron de Montesquieu ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๕๕) และชอง-ชาก รูโซ (Jean-Jacques Rousseau ค.ศ. ๑๗๑๒-๑๗๗๘) ขณะที่สถาบันฝ่ายอาณาจักรมีการเปลี่ยนแปลง คริสตจักรโรมันคาทอลิกเองก็ต้องเผชิญกับการท้าทายครั้งสำคัญนับแต่การเกิดการปฏิรูปศาสนา (Reformation ค.ศ. ๑๕๑๗) ที่ต้องการความเป็นอิสระและความหลากหลายในการนับถือศาสนา ยุโรปในช่วงนี้ต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งทั้งทางศาสนาและการเมืองในวงกว้างจนกลายเป็นสงครามสามสิบปี (Thirty Years' War ค.ศ. ๑๖๑๘-๑๖๔๘) สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (Treaty of Westphalia) ค.ศ. ๑๖๔๘ ได้จัดระบบรัฐในยุโรปกลางเสียใหม่ รวมทั้งให้หลักประกันเสรีภาพแก่พวกนับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์กลุ่มลูเทอแรน (Lutheran) และกัลแวง (Calvinist) ซึ่งจะนำไปสู่เสรีภาพของกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป นิกายโปรเตสแตนต์มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมวิถีชีวิตและแนวคิดทางเศรษฐกิจและการเมืองของชาวยุโรปตะวันตกและชาวยุโรปที่อพยพไปอยู่ในทวีปอเมริกาเหนืออันได้แก่ แคนาดา และสหรัฐอเมริกา และทวีปออสเตรเลียซึ่งรวมทั้งนิวซีแลนด์ด้วย

ยุโรปสมัยใหม่เริ่มจากการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution) ค.ศ. ๑๗๘๙ เป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในยุโรปหลายด้าน เช่น การขยายตัว

ของการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ในภาคพื้นทวีป การปฏิวัติของชนชั้นกลางเพื่อความเป็นประชาธิปไตยตามแนวทางเสรีนิยม (Liberalism) เกิดระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) อุดมการณ์ลัทธิมากซ์ (Marxism) อุดมการณ์ชาตินิยม (Nationalism) ซึ่งนำไปสู่ขบวนการสร้างชาติในอิตาลีและเยอรมนีและการแข่งขันระหว่างชาติต่าง ๆ ทั้งในยุโรปและโพ้นทะเล เกิดเป็นลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) และการจัดระเบียบโลกตามความต้องการของชาติมหาอำนาจยุโรป สงครามโลกครั้งที่ ๑ (First World War) ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘ และสงครามโลกครั้งที่ ๒ (Second World War) ค.ศ. ๑๙๓๙-๑๙๔๕ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นในทวีปยุโรปจึงเป็นผลของการแข่งขันและความพยายามอย่างต่อเนื่องในการจัดระเบียบโลก หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีการจัดเส้นเขตแดนใหม่ในทวีปยุโรปและการเกิดประเทศใหม่ขึ้นอีกหลายประเทศรวมทั้งการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก เพื่อเสริมสร้างสันติภาพโลกและความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นรากฐานของการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ขึ้นในอีกสองทศวรรษต่อมา นอกจากนี้ การปฏิวัติรัสเซีย ค.ศ. ๑๙๑๗ ที่ทำให้รัสเซียเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ประเทศแรกของโลกซึ่งเป็นการสร้างโลกใหม่ในทางปฏิบัติตามทฤษฎีของมากซ์ได้ทำให้แนวคิดลัทธิมากซ์-เลนิน (Marxism-Leninism) และแนวความคิดศิลปะวัฒนธรรมสังคมนิยม (socialist realism) ของโลกคอมมิวนิสต์ขยายตัวจากยุโรปไปสู่ดินแดนอื่น ๆ ของโลกในเวลาต่อมา

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุโรปต้องเผชิญกับการสูญเสียอย่างหนักประเทศที่แพ้สงครามอย่างเยอรมนีและออสเตรียต้องถูกแบ่งแยกและถูกมหาอำนาจที่ชนะสงครามเข้ายึดครอง ยุโรปสูญเสียความเป็นมหาอำนาจโลกและถูกแบ่งออกเป็นยุโรปตะวันตกและยุโรปตะวันออกตามอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน โดยยุโรปตะวันตกมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยขณะที่ยุโรปตะวันออกมีการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ยุโรปต้องอุทิศเวลาและสรรพกำลังในการฟื้นฟูประเทศโดยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาตามแผนมาร์แชลล์ (Marshall Plan) เรื่องราวการบูรณะฟื้นฟูประเทศของยุโรปและการรับอิทธิพลวัฒนธรรมอเมริกันที่มีส่วนทำให้สังคมนิยมเปิดกว้างมากขึ้น ตลอดจนการพยายามกลับมามีบทบาททางการเมืองโลกอีกครั้งหนึ่ง จนประสบความสำเร็จ

สำเร็จในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๗๐ ก็เป็นเรื่องราวที่มีสีสันและน่าตื่นตึ่งใจของยุโรปในช่วง ๓ ทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๙๑ ยุโรปต้องเผชิญกับสงครามอีกลักษณะหนึ่ง ที่เรียกว่า “สงครามเย็น” (Cold War) ซึ่งเป็นการเผชิญหน้าทางการเมืองระหว่าง ประเทศในค่ายตะวันตกกับค่ายตะวันออกที่ต้องใช้วิธีการตึงกำลังทางทหารเพื่อ สกัดกันไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้เปรียบในอำนาจการต่อรองทางการทูตและการทหาร ประเทศยุโรปตะวันตกต้องอาศัยความเข้มแข็งของสหรัฐอเมริกาในองค์การสนธิ สัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือหรือนาโต (North Atlantic Treaty Organization-NATO) ขณะที่ยุโรปตะวันออกต้องอาศัยสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำตามกติกาสนธิสัญญา วอร์ซอ (Warsaw Pact) ความขัดแย้งในสงครามเย็นระหว่าง ๒ ประเทศ อภิมหาอำนาจโลกได้เปิดโอกาสให้ยุโรปในท้ายที่สุดก้าวขึ้นมาเป็นพลังแห่งอำนาจ ใหม่ในการทำลายระบบ ๒ ขั้วอำนาจลง อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏว่าสหภาพโซเวียต มีอันต้องล่มสลายลงใน ค.ศ. ๑๙๙๑ ยุโรปที่ถูกแบ่งแยกได้รวมตัวกันเข้าอีกครั้ง และเกิดประเทศใหม่ ๆ ขึ้นซึ่งทำให้ต้องกำหนดเส้นเขตแดนประเทศขึ้นใหม่ ประเทศ ในยุโรปตะวันออกรวมทั้งรัฐต่าง ๆ ในสหภาพโซเวียตเดิมต่างเป็นอิสระในการ แสวงหาแนวทางของตนเพื่อจัดตั้งประเทศ ขณะที่ยุโรปตะวันตกก็ได้แสวงหา แนวทางที่จะรวมตัวกันให้เกิดความเข้มแข็งและลดการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาอย่าง เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

แม้แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการยุโรป (European Integration) จะมีมา นานหลายทศวรรษแต่ไม่ได้มีการดำเนินการจริงจังจนหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ความเสียหายอย่างมากมายและกว้างขวางทำให้ยุโรปเห็นความจำเป็นต้องรวม กำลังกันเพื่อฟื้นฟูประเทศ ใน ค.ศ. ๑๙๕๒ ได้มีการจัดตั้งประชาคมถ่านหิน และเหล็กกล้ายุโรปหรืออีซีเอสซี (European Coal and Steel Community-ECSC) ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๕๘ ก็ได้มีการจัดตั้งประชาคมพลังงานปรมาณูยุโรป หรือยูราตอม (European Atomic Energy Community - EURATOM) และ ใน ค.ศ. ๑๙๖๗ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปหรืออีอีซี (European Economic Community - EEC) ระหว่างทศวรรษ ๑๙๗๐ และ ๑๙๘๐ ประชาคมทั้งสาม พยายามปรับตัวเองให้เข้มแข็งจนในที่สุดได้มีการรวมตัวกันในด้านกรวางแผน และการบริหารจัดการและได้พัฒนาตัวเองไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่าง

กว้างขวางมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนสถานภาพรวมตัวเป็นประชาคมยุโรป หรืออีซี (European Community - EC) ใน ค.ศ. ๑๙๘๖ และสหภาพยุโรปหรืออียู (European Union - EU) ตามสนธิสัญญา มาสทริคท์ (Treaty of Maastricht) ซึ่งมีผลใช้บังคับใน ค.ศ. ๑๙๙๓

สหภาพยุโรปในช่วงแรกแม้จะเป็นการรวมกลุ่มของประเทศยุโรปตะวันตก ส่วนใหญ่จำนวน ๑๕ ประเทศ ประกอบด้วย ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ ลักเซมเบิร์ก อังกฤษ เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ กรีซ สเปน โปรตุเกส ออสเตรีย ฟินแลนด์ และสวีเดน ยังไม่รวมประเทศในยุโรปตะวันออก แต่ก็มีความพยายามที่จะก่อให้เกิดการบูรณาการยุโรปในการดำเนินนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ การเงิน การป้องกัน การต่างประเทศ ตลอดจนด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยคาดหวังว่าจะนำไปสู่ยุโรปที่ไร้พรมแดน ปัจจุบัน (ค.ศ. ๒๐๐๗) นอกเหนือจากการใช้เงินตราสกุลเดียวกันคือ เงินยูโร (Euro) และการขยายจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก ๑๒ ประเทศ ได้แก่ โปแลนด์ ฮังการี เช็ก สโลวาเกีย สโลวีเนีย เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ ฮังการี เช็ก สโลวาเกีย สโลวีเนีย เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ ฮังการี เช็ก สโลวาเกีย สโลวีเนีย ยังมีการให้สัญชาติพลเมืองยุโรป (European Citizenship) แก่ผู้ถือสัญชาติของประเทศสมาชิก โดยอัตโนมัติพร้อมกับสิทธิต่าง ๆ แก่ผู้เป็นพลเมืองยุโรป เพื่อความสะดวกในการโยกย้ายที่อยู่ของประชาชน ได้แก่ การออกหนังสือเดินทางของสหภาพ การจัดช่องพิเศษเพื่อตรวจลงตราให้แก่ผู้เป็นพลเมืองของประเทศสมาชิก การออกใบขับขี่ของสหภาพและการข้ามพรมแดนโดยสะดวกในหมู่ประเทศสมาชิก แนวทางดำเนินงานเหล่านี้ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องเพื่อความเป็นยุโรปเดียวซึ่งรวมถึงประเทศในยุโรปตะวันออกด้วย สหภาพยุโรปซึ่งมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นในการเมืองโลกไม่เพียงจะทำให้สถานะของชาติในยุโรปลดความสำคัญลงเท่านั้น แต่ยังเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญของการเปิดฉากประวัติศาสตร์คริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ของยุโรป

จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ในยุโรปได้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ร่วมกันมาเป็นระยะเวลายาวนานเกือบ ๓,๐๐๐ ปี แม้ว่าแต่ละประเทศจะมีระดับของพัฒนาการไม่เท่าเทียมกันและมีลักษณะแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ยุโรปโดยรวมก็ได้สั่งสมความเจริญในด้านต่าง ๆ มากมาย จนทำให้ยุโรปโดดเด่นและมีความเชื่อมั่นอย่างสูงในความสามารถและความยิ่งใหญ่ของชาติตน โดยเฉพาะชาวยุโรป

ตะวันตกจากคาบสมุทรสแกนดิเนเวียทางทิศเหนือลงมาถึงทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางทิศใต้ และจากดินแดนชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกรวมทั้งอังกฤษ ไอร์แลนด์ และไอซ์แลนด์ทางทิศตะวันตกไปจนถึงยุโรปตอนกลาง สำหรับยุโรปตะวันออกนั้นมักถูกมองว่าเป็น “ประตูหลังบ้าน” ของยุโรปอีกทั้งยังมีพัฒนาการช้ากว่ายุโรปตะวันตกอยู่มาก ดังนั้น เมื่อพูดถึงอารยธรรมยุโรปอันประกอบด้วยอุดมการณ์ ความคิด วิถีชีวิต และค่านิยมของยุโรปจึงมีแหล่งที่มาจากยุโรปตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อยุโรปแผ่ขยายอำนาจและอิทธิพลออกไปนอกเขตยุโรปสู่ดินแดนโพ้นทะเลพร้อม ๆ ไปด้วยการแผ่ขยายอารยธรรมตะวันตกซึ่งในทัศนะของชาวยุโรปก็หมายถึงการเผยแพร่อารยธรรมของยุโรปตะวันตกนั่นเอง

อุดมการณ์และค่านิยมที่สำคัญของชาวยุโรปนี้มีบทบาทและอิทธิพลต่อโลกปัจจุบันหลายประการ ที่ประจักษ์ชัดประการแรก คืออุดมการณ์ประชาธิปไตยที่เริ่มจากสมัยกรีกด้วยการเน้นให้เห็นความสำคัญของการอยู่ดีมีสุขของประชาชนในสังคมว่าจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีจิตสำนึกที่จะมีความรับผิดชอบร่วมกัน ในกิจการของสังคม ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกว่าเป็น “พลเมือง” (citizen) ต้องสำนึกในเรื่องของสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของพลเมืองโดยไม่บิดพลิ้ว แม้จำนวน “พลเมือง” ยังมีไม่มาก แต่ก็ได้มีการขยายฐานอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลากว่า ๒,๐๐๐ ปี และมีการขยายขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนเสรีภาพของพลเมืองออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีพัฒนาการของการกำหนดบทบาทและอำนาจของประชาชนในการปกครองตนเอง ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม “สัญญาประชาคม” (social contract) ที่ปรากฏในหนังสือชื่อเดียวกันของรูโซได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของโลกปัจจุบัน

ประการที่ ๒ อุดมการณ์และค่านิยมที่เป็นมรดกตกทอดจากชาวโรมัน คือแนวคิดเกี่ยวกับรัฐ (res publica) และแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองโดยหลักนิติธรรม (rule of law) คือการใช้กฎหมายที่ตราขึ้นหรือเขียนขึ้นมาโดยผู้มีอำนาจหรือโดยความเห็นชอบของประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนในรัฐนั้น กระบวนการออกกฎหมายและการใช้กฎหมายในการปกครองประเทศของชาวโรมันได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในกลุ่มพวกแองโกล-แซกซัน (Anglo-Saxon) ซึ่งแม้จะไม่นิยมการออกกฎหมายและประมวลไว้อย่างเป็นทางการแต่ก็ได้อาศัยจารีตประเพณี

การปฏิบัติต่อกันเป็นหลักในการปกครอง โดยอาจมีสภาเสรีชน (assembly of free men) ช่วยในการตัดสินใจด้วย ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓-๑๘ ชาวยุโรปยอมรับความสำคัญของการปกครองในระบบกฎหมายซึ่งมีทั้งกฎหมายที่เป็นประมวล (codic law) และกฎหมายที่เป็นจารีตประเพณี (common law) ทั้งยังได้มีการพัฒนาระบบการปกครองที่สอดคล้องประเพณีและค่านิยมประชาธิปไตยและระบบกฎหมายไว้ด้วยกัน มีการเน้นกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศ มีการแบ่งแยกอำนาจการปกครองที่เป็นอิสระแก่กันและขณะเดียวกันก็สามารถคานอำนาจกันได้ระหว่างอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการทั้งหมดนี้ปรากฏอยู่ในงานเขียนของชาวยุโรปตะวันตก เช่น จอห์น ล็อก และ มงเตสกีเยอ

ประการที่ ๓ นอกจากมรดกทางอารยธรรมจากกรีก-โรมันและชนเผ่าเยอรมันกลุ่มต่าง ๆ แล้ว ยุโรปยังได้รับมรดกทางความเชื่อมั่นศรัทธา ความคิด และค่านิยมจากคริสต์ศาสนาในการยอมรับความยิ่งใหญ่และความรักของพระเป็นเจ้าอย่างไม่มีข้อแม้ ชาวยุโรปจึงเชื่อว่าพระเป็นเจ้าจะโดยทางตรงหรือโดยผ่านพระเยซูคริสต์ซึ่งเป็นพระบุตรของพระองค์จะชว่นามมนุษย์ทุกคนโดยเท่าเทียมกันให้หลุดพ้นจากบาปทั้งหมดเพื่อให้ได้พบกับความสุขสูงสุดที่เป็นนิรันดร์และความหลุดพ้นนี้จะเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างพระเป็นเจ้ากับปัจเจกบุคคลนั้น คริสต์ศาสนาจึงนำแนวคิดแบบปัจเจกบุคคล (individuality) และเสรีภาพของบุคคล (individual liberty) ในการแสวงหาความสุขจากการหลุดพ้นของแต่ละบุคคล นอกจากนั้น ยังช่วยตอกย้ำความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาค (equality) ของบุคคลในสายตาของพระเป็นเจ้าโดยไม่คำนึงถึง เพศ วัย หรือผิวพรรณ ทั้งหมดนี้ได้รับการเน้นเป็นพิเศษในงานเขียนของนักปฏิรูปศาสนาในยุโรปและกลุ่มที่เรียกว่าเป็นพวกโปรเตสแตนต์ผิวขาวชาวแองโกล-แซกซัน (White Anglo-Saxon Protestant - WASP) ในสหรัฐอเมริกา

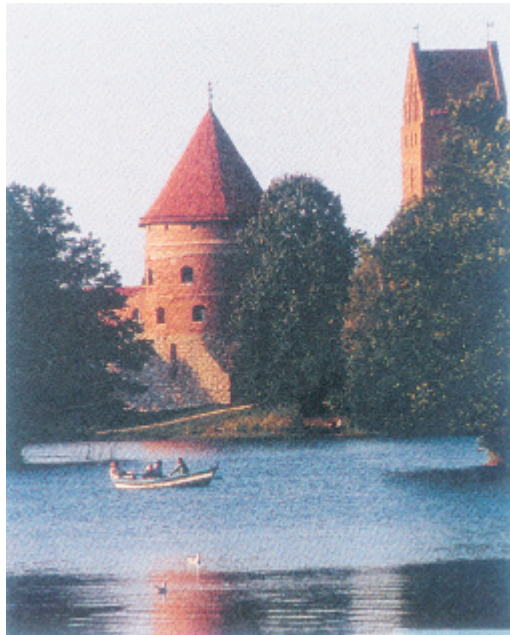
นอกจากนี้ อุดมการณ์และค่านิยมของชาวยุโรปที่แตกแขนงออกไปยังมีอีกมากโดยเฉพาะที่เกิดขึ้นระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ เช่น ค่านิยมทางสังคมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ และประชานิยม รวมทั้งภาษาศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายในสังคมยุโรปซึ่งเป็นที่ตั้งจุดอ่อนและจุดแข็งของยุโรป ความพยายาม

ในการรวมยุโรปให้เป็นเอกภาพในหลายด้านอาจประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง เพราะยุโรปในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ และในอนาคตจะยังคงแบ่งแยกทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพียงแต่การแบ่งแยกนั้นจะมีน้อยกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะการแบ่งแยกทางกายภาพและทางจิตวิทยาระหว่างยุโรปตะวันตก และยุโรปตะวันออกจะลดลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้ยุโรปแคบเข้า มีศักยภาพในการปรับตัวและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศตนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคอาจแก้ไขได้เป็นที่น่าพอใจกว่าที่ผ่านมา จึงเชื่อได้ว่ายุโรปในอนาคตจะประสบความสำเร็จในการเคลื่อนไหวเพื่อความเป็นยุโรปเดียวที่มีความเข้มแข็ง และมีเอกภาพ ในขณะที่แต่ละประเทศจะยังคงรักษาอัตลักษณ์ไว้ได้.

สุจิตรา วุฒิเสถียร

ประตูชัยแห่งปารีส

ปราสาททราโก ในลิวเนีย

ประเทศเบลเยียม

กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

กรุงปราก ประเทศสาธารณรัฐเช็ก

สะพานข้ามแม่น้ำในกรุงปราก
ประเทศสาธารณรัฐเช็ก

ประเทศโครเอเชีย

กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก

กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก

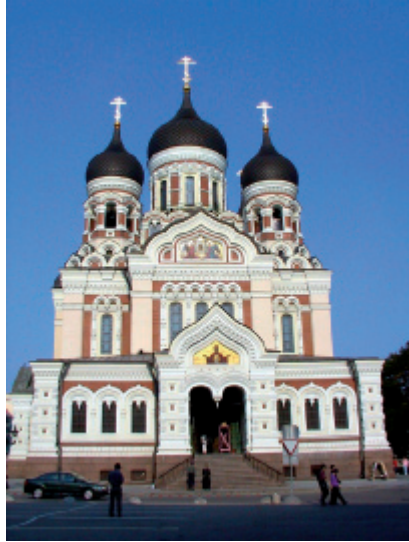
รัฐสภา กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย

เมืองลินซ์ บนฝั่งแม่น้ำดานูบ ประเทศออสเตรีย

มหาวิหารแห่งกรุงทาลลินน์ ประเทศเอสโตเนีย

กรุงทาลลินน์

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส

พระราชวังแวร์ซาย ประเทศฝรั่งเศส

ตราแผ่นดินประเทศในยุโรป

สาธารณรัฐแอลเบเนีย

ราชรัฐอันดอร์รา

สาธารณรัฐออสเตรีย

สาธารณรัฐเบลารุส

ราชอาณาจักรเบลเยียม

บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา

สาธารณรัฐบัลแกเรีย

สาธารณรัฐโครเอเชีย

สาธารณรัฐเช็ก

ราชอาณาจักรเดนมาร์ก

สาธารณรัฐเอสโตเนีย

สาธารณรัฐฟินแลนด์

ตราแผ่นดินประเทศในยุโรป

สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่
และไอร์แลนด์เหนือ

สาธารณรัฐเฮลเลนิก

สาธารณรัฐฮังการี

สาธารณรัฐไอซ์แลนด์

ไอร์แลนด์

สาธารณรัฐอิตาลี

สาธารณรัฐลาว

ราชรัฐลิกเตนสไตน์

สาธารณรัฐลิทัวเนีย

ราชรัฐลักเซมเบิร์ก

ตราแผ่นดินประเทศในยุโรป

สาธารณรัฐมาซิโดเนีย

สาธารณรัฐมอลตา

สาธารณรัฐมอลโดวา

ราชรัฐโมนาโก

สาธารณรัฐมอนเตเนโกร

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ราชอาณาจักรนอร์เวย์

สาธารณรัฐโปแลนด์

สาธารณรัฐโปรตุเกส

โรมาเนีย

ตราแผ่นดินประเทศในยุโรป

สหพันธรัฐรัสเซีย

สาธารณรัฐชานมารีโน

สาธารณรัฐเซอร์เบีย

สาธารณรัฐสโลวัก

สาธารณรัฐสโลวีเนีย

ราชอาณาจักรสเปน

ราชอาณาจักรสวีเดน

สมาพันธรัฐสวิส

ยูเครน

นครรัฐวาติกัน

ธงประจำชาติ

สาธารณรัฐออสเตรีย

ราชอาณาจักรสเปน

สาธารณรัฐออสเตรีย

สาธารณรัฐสโลวาเกีย

ราชอาณาจักรเบลเยียม

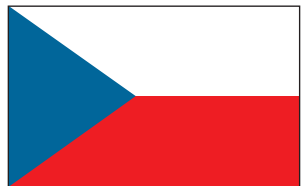
บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา

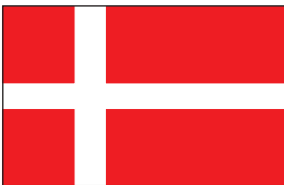
สาธารณรัฐบัลแกเรีย

สาธารณรัฐโครเอเชีย

สาธารณรัฐเช็ก

ราชอาณาจักรเดนมาร์ก

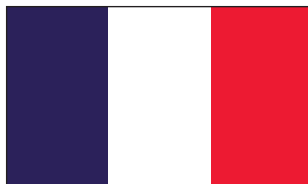

สาธารณรัฐเอสโตเนีย

ธงประจำชาติ

สาธารณรัฐฟินแลนด์

สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

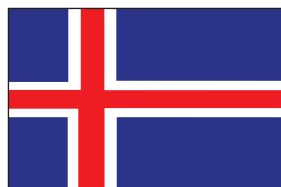
สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่
และไอร์แลนด์เหนือ

สาธารณรัฐเฮลเลนิก

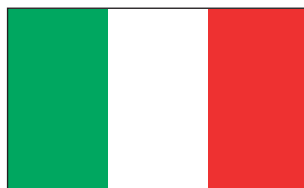
สาธารณรัฐฮังการี

สาธารณรัฐไอซ์แลนด์

ไอร์แลนด์

สาธารณรัฐอิตาลี

ราชรัฐลิกเตนสไตน์

สาธารณรัฐลัตเวีย

ธงประจำชาติ

สาธารณรัฐลิทัวเนีย

ราชรัฐลักเซมเบิร์ก

สาธารณรัฐมาซิโดเนีย

สาธารณรัฐมอลตา

สาธารณรัฐมอลโดวา

ราชรัฐโมนาโก

สาธารณรัฐมอนเตเนโกร

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ราชอาณาจักรนอร์เวย์

สาธารณรัฐโปแลนด์

สาธารณรัฐโปรตุเกส

ธงประจำชาติ

โรมาเนีย

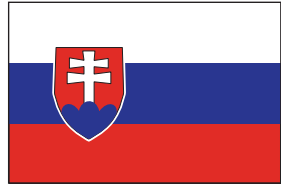
สหพันธรัฐรัสเซีย

สาธารณรัฐโมนาโก

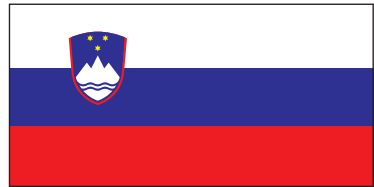
สาธารณรัฐเซอร์เบีย

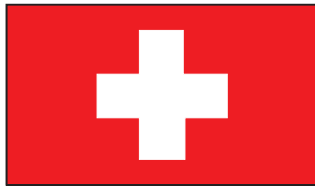
สาธารณรัฐสโลวัก

ราชอาณาจักรสเปน

สาธารณรัฐสโลวีเนีย

สมาพันธรัฐสวิส

ราชอาณาจักรสวีเดน

นครรัฐวาติกัน

ยูเครน

กำเนิดและพัฒนาการของ ธงประจำชาติ

.....

ธงประจำชาติหรือเรียกสั้น ๆ ว่าธงชาติมีวิวัฒนาการมาจาก “ธง” และมนุษย์ก็รู้จักใช้ธงที่ทำจากผืนผ้ามานับเป็นพัน ๆ ปี กล่าวกันว่า ธงอาจเริ่มใช้กันตั้งแต่นยุคหิน เมื่อมนุษย์เริ่มอยู่รวมกันอาจใช้หนังสัตว์หรือขนสัตว์ผูกติดกับกิ่งไม้เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์บางอย่างให้หมู่คณะรับรู้ เมื่อมนุษย์มีความเจริญมากขึ้น รู้จักทอผ้าไว้ใช้เป็นเครื่องแต่งกายและอื่น ๆ มนุษย์ก็เริ่มใช้ผ้าประดิษฐ์เป็นผืนธง เชื่อกันว่าชาวอียิปต์และจีนโบราณใช้ผืนผ้ามาเป็นสัญลักษณ์ในการนำทัพตั้งแต่ ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว อียิปต์ใช้แถบผ้าสีต่าง ๆ ผูกติดกับคทาศักดิ์สิทธิ์หรือเสาโลหะที่มีรูปนกยูงหรือเหยี่ยวติดกับคันถือ ใช้ถือนำหน้าทัพในสนามรบ ส่วนจีนใช้ผ้าไหมสีต่าง ๆ เช่น น้ำเงิน ดำ แดง เหลือง และขาว ประกอบเป็น ธงรูปสี่เหลี่ยม แต่ทำชายเป็นริ้วผูกติดกับเสา เพื่อใช้ในการออกศึกและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความหมายและประโยชน์ใช้สอยของธงจึงมีมากมายขึ้น ธงอาจใช้เป็นเครื่องหมายบอกอาณาจักรและชาติ ตำแหน่งในราชการ ใช้เป็นอาณัติสัญญาณ บอกความจำนงหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นเครื่องหมายเดินเรือทะเล ประจำหมู่คณะ สมาคม อาคาร ร้านค้า และรวมถึงเป็นเครื่องตกแต่งสถานที่ในงานรื่นเริงหรือถือเข้ากระบวนแห่ต่าง ๆ

แต่ธงที่นักวิชาการตะวันตกถือเป็น “แม่แบบ” ของธงชาติในปัจจุบันคือธงที่ชาวโรมันใช้ในกองทัพเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว ธงของชาวโรมันทำเป็นคทาศักดิ์สิทธิ์ มีรูปร่างลักษณะต่าง ๆ กัน คล้ายคลึงกับของอียิปต์ แต่มีผืนผ้าสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซึ่งมีตราเป็นรูปเทพเจ้าหรือรูปสัตว์ต่าง ๆ แสดงถึงพลังอำนาจแบบเดียวกับอียิปต์แขวนกับคทาศักดิ์สิทธิ์หรือบางครั้งกับหอกธรรมดา ธงของโรมันดังกล่าวนี้เรียกว่า *เวกซิลลา (vexilla)* อันเป็นต้นกำเนิดของศัพท์ว่า *เวกซิลโลโลยี (vexillology)* อันหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับธง ชาวโรมันใช้ธงในการแยกเหล่ากองทัพตามเครื่องหมายของคทาศักดิ์สิทธิ์และสีลันของธง ตลอดจนจนรวมกองทหารในสังกัดเดียวกันไว้ในการประจัญบานกับศัตรู ดังนั้น ธงจึงมีความสำคัญในสนามรบมากขึ้น และถือเป็นหน้าที่ของทหารที่ต้องรักษาธงไว้ด้วยชีวิต มิให้

หลุดมือเป็นของศัตรูได้ หากธงถูกฝ่ายศัตรูยึดครองได้ย่อมหมายถึงการระส่ำระสายของกองทัพ และอาจนำไปสู่ความพ่ายแพ้ได้ในที่สุด ธงเวกซิลลาของชาวโรมันเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย แม้แต่องค์กรคริสตจักรซึ่งไม่ใช่สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการรบพุ่งก็นำธงอย่างห้อยแขวนนี้มาใช้ประดับในงานพิธีต่าง ๆ ทางศาสนาติดต่อกันเรื่อยมาตั้งแต่สมัยโรมันจนถึงทุกวันนี้

ในสมัยที่โรมันเรืองอำนาจและมีการจัดตั้งเป็นจักรวรรดินั้น ชาวโรมันได้นำเอาพระฉายาลักษณ์ของซีซาร์ (Caesar) หรือจักรพรรดิมาประดับบนผืนธงแทนเทพเจ้าหรือรูปสัตว์ ธงจึงมีความหมายเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติมากขึ้น ยิ่งใน ค.ศ. ๓๑๒ เมื่อจักรพรรดิคอนสแตนตินที่ ๑ (Constantine I ค.ศ. ๓๐๖-๓๓๗) ทรงยอมรับนับถือคริสต์ศาสนามาเป็นศาสนาประจำจักรวรรดิโรมันแล้ว ได้มีการนำตัวอักษรละติน X และ P อันเป็นสัญลักษณ์ของพระคริสต์มาทำเป็นหัวเสาธงล้อมรอบด้วยขอมะกอก ซึ่งเป็นเครื่องหมายของจักรพรรดิ ส่วนธงนั้นยังคงเป็นพระฉายาลักษณ์ของจักรพรรดิอยู่ตามเดิม ธงที่ประดิษฐ์ขึ้นในสมัยของจักรพรรดิคอนสแตนตินที่ ๑ มีความสำคัญยิ่งในการรวมศาสนาและกษัตริย์ซึ่งในสมัยนั้นถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในแผ่นดินเข้าไว้ ณ ที่แห่งเดียวกัน

อย่างไรก็ดี ธงในสมัยจักรวรรดิโรมันยังไม่นับเป็นธงประจำชาติตามความหมายของคำว่าชาติ (nation) ในปัจจุบัน คำว่าชาติเป็นมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีที่ผ่านมาเอง เมื่อประชาชนในประเทศต่าง ๆ ในโลกตะวันตกเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของรัฐชาติ และเกิดความรู้สึกแบบชาตินิยมมากขึ้น ความหมายของธงที่แสดงเป็นเครื่องหมายบอกชาติจึงแตกต่างไปจากยุคสมัยเก่า ๆ ธงจะบรรจุเรื่องราว (สีสันและเครื่องหมาย) อันเป็นสัญลักษณ์ของคนในชาติทั้งหมด แทนการเป็นผืนผ้าธรรมดา ๆ ซึ่งมีตราที่มีความสำคัญเฉพาะกลุ่มคน ตระกูล หรือท้องถิ่นเท่านั้น

ธงในโลกตะวันตกเริ่มมีวิวัฒนาการและบทบาทเป็นศูนย์รวมของจิตใจของประชาชนมากขึ้น พวกมุสลิมที่เข้ารุกรานยุโรประหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๗-๘ ได้นำเอารูปแบบของธงและสีสันต่าง ๆ ของธง (เช่น เขียว แดง ขาว ดำ ฯลฯ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดีย) มีลวดลายอักษรอาหรับที่ดูแปลกตาไปจากรูปเทพเจ้าหรือสัตว์ที่นิยมกันแต่เดิมเข้ามาเผยแพร่ ธงดังกล่าวนี้มีทั้งรูปสามเหลี่ยม สีเหลี่ยมปลายตัด และสีเหลี่ยมปลายแยกเป็นริ้ว เมื่อชาวยุโรปได้รู้จักกับธงแบบแปลก ๆ ใหม่ ๆ ก็เกิดแรงกระตุ้นให้ค้นคิด ประดิษฐ์ลวดลายต่าง ๆ และสัญลักษณ์ที่สวยงามมาประดับบน

ผืนธงมากขึ้น และก่อให้เกิดศาสตร์การประดิษฐ์ตราและธงประจำราชสกุลและตระกูลขุนนางต่าง ๆ ขึ้น เรียกว่า เฮริลดรี (heraldry) ส่วนธงก็มีวิวัฒนาการเป็นแบบผูกชายด้านหนึ่งในแนวตั้งกับเสา ปลอยให้ชายอีกด้านสะบัดพลิ้วไปตามสายลม

สมัยกลางซึ่งเป็นระยะเวลาที่ประเทศยุโรปตกอยู่ใต้ระบอบการปกครองแบบฟิวคัลที่กษัตริย์สูญเสียอำนาจการปกครองให้แก่บรรดาพวกขุนนาง ขุนนางที่มีอำนาจแต่ละคนจึงต่างช่องสุมนักรบและบริวารมากมาย ดังนั้น ขุนนางเหล่านี้จึงคิดตราประจำตนและประจำตระกูลขึ้นมา เรียกว่า ตราอาร์ม (coat of arms) เพื่อใช้ติดบนเสื้อ บนเกราะ และบนโล่ในการรบ ตลอดจนใช้เป็นสัญลักษณ์บนธงประจำตัวอีกด้วย ในเวลาออกศึกสงคราม ธงนอกจากจะมีประโยชน์ในการรวมพลพรรคของขุนนางแล้ว ปลายธงที่สะบัดพลิ้วไปตามกำลังลมยังช่วยให้พวกนักรบรู้ทิศทางและกำลังของลมอีกด้วย เป็นประโยชน์ในการยิงธนู หน้าไม้ และพุ่งหอกของเหล่านักรบได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำขึ้น

ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ เมื่อคริสต์ศาสนิกชนทำสงครามศาสนาหรือสงครามครูเสดกับพวกมุสลิม เพื่อแย่งชิงดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ในตะวันออกใกล้ เครื่องหมายไม้กางเขนอันเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญทางคริสต์ศาสนาและศูนย์รวมจิตใจของคริสต์ศาสนิกชนก็เริ่มปรากฏในธงตามที่ต่าง ๆ มากขึ้น มีทั้งธงที่เป็นตราอาร์มของกษัตริย์ ขุนนาง ตลอดจนเรือสินค้าของพ่อค้าวาณิช ธงประจำชาติที่มีสัญลักษณ์เป็นไม้กางเขน (ไม้กางเขนสีขาวบนพื้นธงสีแดง) ของประเทศเดนมาร์ก ซึ่งถือว่าเป็นธงประจำชาติที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในโลกก็เริ่มใช้ใน ค.ศ. ๑๒๑๙ เมื่อกษัตริย์เดนมาร์กทรงประสูติประสูติเป็นรูปไม้กางเขนขนาดใหญ่พาดบนท้องฟ้า จึงได้ใช้รูปไม้กางเขนเป็นตราบนธงของเดนมาร์กตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

โดยทั่วไป ในสมัยกลางธงถือเป็นสิทธิเฉพาะพระราชวงศ์และขุนนางเท่านั้น ส่วนสามัญชนไม่มีธงประจำตัว แต่อาจมีธงที่เป็นรูปนักบุญและใช้แห่แห่นในวันสำคัญทางศาสนา วันนักบุญหรือยามสงคราม อย่างไรก็ตาม หลังจากเกิดการฟื้นตัวของเมือง บรรดาองค์กรหรือสมาคมช่างฝีมือ (guild) ซึ่งผูกขาดการค้าและการผลิตสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่งที่นายช่างและลูกมือทุกคนต้องเป็นสมาชิก ก็มีธงประจำสมาคมช่างของตนเอง เช่น ธงของสมาคมช่างตีเหล็กจะมีธงเป็นสัญลักษณ์ค้อนและคีม หรือสมาคมของช่างก่อสร้างที่ใช้สัญลักษณ์รูปเกรียง ธงจึงเริ่มมีบทบาทในฐานะเป็นที่รวมกลุ่มของผู้คนที่มีความรู้สึกนึกคิดหรืออาชีพร่วมกันมากขึ้น

ในช่วงระยะเวลาสมัยกลาง ธงสีเหลืองมลายแยกเป็นริ้ว ๆ เริ่มเสื่อมความนิยมลงและผู้คนได้หันมาใช้ธงสีเหลืองผืนผ้า หรือสีเหลืองจัตุรัสปลายตัดธรรมดามากขึ้น ส่วนสีของธงก็นิยมกันเพียง ๗ สี คือ แดง ขาว น้ำเงิน เขียว เหลือง ดำ และส้ม (ซึ่งเป็นแม่สีของธงประจำชาติต่าง ๆ ในโลกตะวันตก) อย่างไรก็ตามในระยะแรก ๆ นี้ สีของธงยังคงมีจุดมุ่งหมายใช้เพื่อความสวยงามเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงการจะให้สีเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ ส่วนลวดลายของธงที่นิยมใช้ก็เป็นลวดลายทรงเรขาคณิตที่เรียกว่า ลวดลายแบบสามัญ หรือศัพท์ในภาษาอังกฤษเรียกว่าแบบออร์ดิเนารีส์ (ordinaries) หรือซิมเปิลชาร์เจส (simple charges) ลวดลายเรขาคณิตดังกล่าวนี้เป็นลวดลายของโล่ที่ไม่ใช่เป็นตราอาร์มหรือตราสีบตระกูลและบุคคลทั่วไปสามารถใช้ได้ และเป็นที่นิยมกันมาก จนกระทั่งได้กลายเป็นแม่แบบธงประจำชาติของหลายประเทศทั่วโลกในทุกวันนี้

นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา หลังจากชาวยุโรปได้พัฒนาการต่อเรือจนสามารถแล่นเรือไปค้นพบทวีปอเมริกา และเดินทางรอบโลกได้ นานาประเทศในยุโรปก็เริ่มติดต่อค้าขายโดยทางเรือ และเดินทางไปทวีปต่าง ๆ ธงจึงเริ่มมีบทบาทสำคัญในการบอกสัญชาติของเรือและประเทศที่มาของเรือมากขึ้น ในช่วงระยะเวลานี้ ซึ่งถือเป็นสมัยแห่งการค้นพบและการสำรวจ ธงมักเป็นผืนผ้าขนาดใหญ่ที่มีตราอาร์มของกษัตริย์ผูกติดกับเสาประดับเด่นเป็นเกียรติแก่เรือและในขณะเดียวกันก็เปรียบเสมือนหนึ่งเป็น “เครื่องคุ้มครอง” ในความปลอดภัยของเรือจากการโจมตีของเหล่าโจรสลัดหรือประเทศพันธมิตรด้วย บางครั้งเรือสินค้าก็ตกแต่งด้วยผืนผ้าขนาดใหญ่ที่กราบเรือทั้งสองข้าง หรือใช้สีทาลำเรือเป็นเครื่องหมายของประเทศแทน

ในเวลาต่อมาเมื่อมีเรือนานาชาติหลายต่อหลายลำแล่นผ่านไปมาในน่านน้ำสากล การใช้ธงที่มีสีสันและเครื่องหมายที่ง่ายแก่การจดจำหรือสังเกตได้แต่ไกลจึงเป็นที่นิยมมากขึ้น เช่น อังกฤษหันมาใช้ธงสีขาวและมีเครื่องหมายไม้กางเขนสีแดงของเซนต์จอร์จ (St. George) เรือฝรั่งเศสใช้ธงพื้นสีน้ำเงินและไม้กางเขนสีขาว ส่วนรัสเซียใช้ธงสีเหลืองผืนผ้าที่มีกากบาทสีน้ำเงินพาดกลาง และมุมที่เหลืองทั้งสี่ด้านประกอบด้วยด้านซ้ายบนและล่างเป็นสีขาวและแดง ส่วนด้านขวาบนและล่างสีเป็นสีแดงและขาวตามลำดับ

การประดับธงที่บอกสัญชาติของเรือในตอนแรกนั้นยังมีได้มีกฎเกณฑ์หรือระเบียบที่ตายตัว แต่เมื่อมีเรือนานาชาติแล่นไปมามากขึ้นจึงเกิดประเพณีการประดับ

ธงที่หัวเรือเพื่อแสดงสัญชาติของเรือและธงแสดงตำแหน่งหรือหน้าที่ของเรือด้านท้ายเรือซึ่งศัพท์ภาษาอังกฤษเรียกว่า jack และ ensign ตามลำดับ ส่วนเรือพ้อค้ำวาณิชจะมีธงติดเพิ่มอีกเรียกว่า ธงค้าขาย หรือ house flag ไว้บนเสากลางลำเรืออีกผืนหนึ่ง

ธงประจำเรือที่บอกสัญชาติของเรือดังกล่าวได้มีวิวัฒนาการจากธงที่ประเทศต่าง ๆ เริ่มใช้ในยุโรปสมัยกลางและธงตราอาร์มต่าง ๆ แต่มีธงประจำชาติของหลายประเทศที่เริ่มใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ที่มีประวัติศาสตร์มาจากการต่อสู้เพื่ออำนาจอธิปไตยของตนหรือเป็นผลทางด้านการเมือง เช่น ธงของเนเธอร์แลนด์ที่เกิดจากการต่อสู้ของชาวดัตช์ โดยการนำของราชวงศ์ออเรนจ์ (Orange) เพื่อปลดปล่อยตนเองเป็นอิสระจากสเปน ธงไตรรงค์ของเนเธอร์แลนด์จึงมีสีสันที่เป็นสัญลักษณ์แทนประเทศมากขึ้นโดยใช้สีส้ม ขาว และน้ำเงิน (สีส้มแทนราชวงศ์ออเรนจ์ซึ่งเป็นผู้นำในการต่อต้านสเปน แต่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เปลี่ยนมาใช้สีแดงแทนเพื่อลดบทบาทราชวงศ์ออเรนจ์ลง) ธงเนเธอร์แลนด์ดังกล่าวต่อมากลายเป็นสัญลักษณ์ของเสรีภาพ และเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดธงของประเทศอื่น ๆ ซึ่งก่อการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เช่น ธงของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. ๑๗๗๖) และธงของประเทศฝรั่งเศส (ค.ศ. ๑๗๘๙) ธงสามสีของประเทศ คือ แดง ขาว น้ำเงิน จึงให้ความหมายทางการเมืองที่เป็นสากลเกี่ยวกับอุดมการณ์ และความเป็นเอกภาพหรือการต่อสู้ของประชาชนในการสร้างชาติมากขึ้นกว่าด้านสีสันและความสวยงาม

ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ เมื่อเกิดการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมและการก่อตัวของ “ลัทธิชาตินิยม” (nationalism) ที่แพร่ไปทั่วยุโรปและส่วนต่าง ๆ ของโลก การใช้ธงสีต่าง ๆ เพื่อแสดงสัญลักษณ์ประจำชาติจึงมีความสำคัญมากขึ้นและความหมายของสีธงที่ใช้ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เช่น สีขาว เป็นสัญลักษณ์แห่งสันติสุข สีเขียว หมายถึงความเขียวชอุ่มของประเทศที่ทำการเกษตรเป็นหลัก หรือกลุ่มประเทศมุสลิม สีแดง หมายถึง การต่อสู้และเลือดเนื้อของบรรพบุรุษและอื่น ๆ นอกจากนี้ การใช้สีของธงและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ก็เป็นเหตุผลทางการเมืองมากขึ้น เช่น กลุ่มประเทศแอฟริกันนิยมใช้สีธงแบบเดียวกัน คือ แดง เหลือง และเขียวในรูปลักษณะต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเผ่าพันธุ์ และการรวมคนผิวดำเป็นพลังร่วมกัน สีเหลือง น้ำเงิน แดง เป็นสีธงประจำชาติของประเทศเวเนซุเอลา โคลัมเบีย และเอกวาดอร์

เพื่อแสดงประวัติศาสตร์การต่อสู้ร่วมกันในการปลดปล่อยตนเองจากการเป็นอาณานิคมของประเทศสเปน โดยทั่วไป สีแดง มักใช้เป็นสีหลักหรือสีพื้นของธงประจำชาติของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์

นอกจากนี้ หลายประเทศนิยมประดับเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ธงสัญลักษณ์ดังกล่าวจะให้ความหมายที่บอกความสำคัญหรือเอกลักษณ์ของประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีหลายประเภท โดยแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ เช่น ดวงดาว (มีตั้งแต่ ๕ แฉกจนถึง ๑๔ แฉก) พระอาทิตย์ พระจันทร์ครึ่งเสี้ยว ลัทธิประเภทต่าง ๆ แผนที่พืชและต้นไม้ อาวุธ トラอาร์ม และเครื่องหมายอื่น ๆ ตามแต่ที่ประเทศจะเลือกสรรเพื่อบอกกล่าวความสำคัญของเผ่าพันธุ์ อุดมการณ์ทางการเมือง ทรัพยากรธรรมชาติ ศาสนา หรือประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ

ธงประจำชาติในปัจจุบันจึงมีเอกลักษณ์ที่บ่งบอกและเล่าเรื่องราวของแต่ละชาติ เป็นศักดิ์ศรีเกียรติภูมิและสัญลักษณ์ของคนชาตินั้น ๆ ตลอดจนเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งประเทศด้วย.

อนันต์ชัย เลาหะพันธุ์

บรรณานุกรม

สารานุกรมและพจนานุกรม

สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม ๑ อักษร A-B. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๗.

สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม ๒ อักษร C-D. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๔.

สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม ๓ อักษร E-G. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน,
๒๕๔๓.

สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม ๔ อักษร H-K. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน,
๒๕๔๖.

พจนานุกรมชื่อภูมิศาสตร์สากล เล่ม ๑ อักษร A-L ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๙.

พจนานุกรมชื่อภูมิศาสตร์สากล เล่ม ๒ อักษร M-Z ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีและประกาศราชบัณฑิตยสถานเรื่อง กำหนดชื่อประเทศ ดินแดน
เขตการปกครองและเมืองหลวง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕.

Belchem, John.; and Price, Richard. eds. **A Dictionary of Nineteenth Century World
History.** Oxford : Blackwell, 1994.

Blake, Robert ed. **Oxford Illustrated Encyclopedia vol 4. World History From 1800 to
the Present Day.** Oxford : Oxford University Press, 1988.

Collier's Encyclopedia. New York : Macmillan, 1992.

Crystal, David. ed. **The Penquin Encyclopedia.** London : Penquin, 2004.

Dictionary of World History. London : Thomas Nelson and Sons Ltd., 1973.

Drexel, John. ed. **The Fact on File Encyclopaedia of the 20th Century.** New York :
Facts on File Publication, 1991.

Encyclopaedia of Britannica, 2004.

The Encyclopaedia of Modern History. London : Hamlyn Publishing Group Ltd., 1978.

Evans, Graham and Jeffrey Newnham, **The Penquin Dictionary of International Relations**. London : Penquin, 1998.

Europa Year Book 2006.

Funk and Wagnalls New Encyclopedia, 1990.

The Guinness History Fact Book. London : Guinness Publishing, 1994.

Kavanagh, Dennis. **A Dictionary of Political Biography**. New York : Oxford University Press, 1998.

Kenyon, J.P. ed. **A Dictionary of British History**. London : Pan Books, 1981.

Kern, Robert W. ed. **Historical Dictionary of Modern Spain 1700-1988**. New York : Greenwood Press, 1996.

Krieger, Joel. ed. **The Oxford Companion to Politics of the World**. New York : Oxford University Press, 1993.

Langer, William L. comp. and ed. **An Encyclopedia of World History**. 5th ed. Boston : Houghton Mifflin Company, 1972.

Mc Crea, Barbara P.; Plano, Jack C.; and Klein, George. eds. **The Soviet and East European Political Dictionary**. Oxford : Clio Press, 1984.

Palmer, Alan W. **The Penquin Dictionary of Modern History 1789-1945**. 2nd ed. Harmondsworth : Penquin, 1983.

_____. **The Penquin Dictionary of Modern History 1900-1978**. Harmondsworth Penquin, 1979.

_____. **Who's Who in World Politics from 1860 to the Present Day**. London : Routledge 1996.

Robbins, Kieth. ed. **The Blackwell Biographical Dictionary of British Political Life in the Twentieth Century**. Oxford : Blackwell, 1990.

Stevenson, John. ed. **The Columbia Dictionary of European Political History Since 1914**. New York : Columbia University Press, 1992.

Teed, Peter. **Dictionary of the Twentieth Century History 1914-1990.** Oxford : Oxford University Press, 1992.

The Book of Rule. London : Dorling Kindersley, 2004.

Time Almanace 2006. Boston : Time Pearson Education, 2006.

White, Stephen. ed. **Political and Economic Encyclopaedia of the Soviet Union and Eastern Europe.** London : Longman, 1990.

Wilson, Andrew; and Bachkatov, Nina. ed. **Russia and the Commonwealth A to Z.** New York : Harper Perennial, 1992.

World Almanace 2006.

หนังสือ

Almon, Mark. **Uprising Political Upheaval that have shaped the World.** London : Mitchell Beazley, 2002.

Barker, Brian Johnson. **World Atlas of Flags.** Singapore : Tien Wah Press, 2004.

Bideleux, Robert, and Jeffries, Ian. **A History of Eastern Europe : Crisis and Change.** London : Routledge, 1998.

Birmingham, David. **A Concise History of Portugal.** Cambridge : Cambridge University Press, 2005.

Blainey, Geoffrey. **A Very Short History of the World.** London : Penquin Books, 2004.

Boak, Arthur E.R. and Slosson, Preston W. and Colleagues. **The History of Our World.** Boston : Houghton Mifflin Company, 1961.

Breunig, Charles. **The Age of Revolution and Reaction, 1789-1850.** New York : W.W. Norton & Company, Inc., 1970.

_____. **Europe Since 1815.** 2nd ed. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1966.

Clogg, Richard. **A Concise History of Greece.** Cambridge : Cambridge University Press, 2003.

- Crampton, R.J. **A Concise History of Bulgaria.** Cambridge : Cambridge University Press, 2005.
- Crouzet, Maurice. **The European Renaissance since 1945.** London : Thames and Hudson, 1986.
- Davies, Norman. **Europe : A History.** London : Pimlico, 1997.
- Duggan, Christopher. **A Concise History. of Greece.** Cambridge : Cambridge University Press, 2003.
- Fasel, George. **Modern Europe in the Making from the French Revolution to the Common Market.** New York : Dodd, Mead and Company, 1974.
- Fulbrook, Mary. **A Concise History of Germany.** Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Gilbert, Felix. **The End of the European Era, 1890 to the Present.** 3rd ed., New York : W.W. Norton & Company Inc., 1984.
- Hayes, Carlton J.H. and Cole, Chalres Woolsey. **History of Europe.** New York : The Macmillan Company, 1949.
- Inglefield, Eric. **Flags.** London : Kingfisher Books, 1984.
- John, Merriman. **A History of Modern Europe From the French Revolution to the Present.** New York : W.W. Norton, 2004.
- Joll, James. **Europe Since 1870.** Bungay, Suffolk ; Richard Clay Ltd., 1976.
- Judt, Tony. **Post War A History of Europe since 1945.** London : Penquin Book, 2005.
- Kegan, Donald, Ozment, Steven and Turner, Frank M. **The Western Heritage.** 2nd ed. New York : Macmillan Publishing C., Inc., 1983.
- Langsan, Walter Consuelo and Mitchell, Otis C. **The World since 1919.** 8th ed. New York : The Macmillan Company, 1971.
- Libbon, Robert P. **Instant European History.** New York : Fawcett, 1996.
- Litchheim, George. **Europe in the Twentieth Century.** London : Sphere Books, 1976.
- Lukowski, Jerzy and Zawadzki, Hubert. **A Concise History of Poland.** Cambridge : Cambridge University Press, 2001.

- May, Arthur. **Europe since 1939**. New York : Holt Rinehart and Winston, 1966.
- Mayne, Richard. **Postwar the Dawn of Today's Europe**. London : Thame and Hudson, 1983.
- Mazower, Mark. **Dark Continent Europe's Twentieth Century**. New York : Alfred A. Knopf, 1999.
- McEvedy, Colin. **The Penguin Atlas of Recent History**. New York : Penquin, 2000.
- McKay, John P. and others. **A History of Western Society**. 2nd ed., Boston : Houghton Mifflin Co., 1983.
- Molnar, Miklos. **A Concise History of Hungary**. Cambridge : Cambridge University Press, 2004.
- Palmer, R.R., and Colton Joel. **A History of the Modern World since 1815**. 6th ed. New York : McGraw Hill, 1983.
- Press and Information Office of the Federal Government. **Facts about Germany**. Frankfurt/ Main: Societats-Verlag, 1992, 1997, 1998.
- Price, Roger. **A Concise History of France**. Cambridge : Cambridge University Press, 2005.
- Rene, Albrecht-Carrie. **A Diplomatic History of Europe since the Congress of Vienna**. revised ed. New York : Harper & Row, Publishers, 1973.
- Riasanovsky, Nicholas V. **A History of Russia**. 3rd ed. New York : Oxford University Press, 1977.
- Rossi, Melissa. **The Armchair Diplomat on Europe**. London : Penquin Books, 2005.
- Service, Robert. **A History of Twentieth-Century Russia**. Harmondsworth : Penguin Books, 1997.
- Stalker, Peter. **Oxford Handbook of the World**. New York : Oxford University Press, 2000.
- Talocci, Mauro. **Guide to the Flags of the World**. London : Sidgwich & Jackson, 1987.
- Thomson, David. **Europe since Napoleon**. Harmondsworth : Penguin Books, 1966.
- Viault, Birdsall. **Modern European History**. New York : McGraw-Hill, 1990.

เว็บไซต์ (Website)

www.enchantedlearning.com

Eusite : <http://europa.eu.int>

www.lonelyplanet.com

www.microsoft.com/encarta

www.wikipedia.org

www.mfa.go.th

www.britainica.com

www.geographicguide.net

รายชื่อผู้เขียน

- นางสาวชาคริต ชุ่มวัฒนะ** อ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; M.A. (Modern European History) สหรัฐอเมริกา ; Ph.D. (English History) Cornell University สหรัฐอเมริกา ; รองศาสตราจารย์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นางเพ็ญแข คุณาเจริญ** อ.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน.
- นางเพ็ญศรี ตึก** อ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๒) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; Certificat de Langue Pratique (degré moyen) mention : Bien ; Certificat de Langue Française (degré supérieur) mention : Bien ; Certificat de Phonétique (mention : Honorable) ; Diplôme do Doctorat d' Université de paris (en histoire) Sorbonne, mention : Très Honorable ฝรั่งเศส ; ศาสตราจารย์กิตติคุณ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; ราชบัณฑิต สำนักวรรณศาสตร์และการเมือง ประเภทประวัติศาสตร์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์สากล ราชบัณฑิตยสถาน.
- นายสัมพันธ์ สุวัชร** อ.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; M.A. University of Colorado สหรัฐอเมริกา ; Dip. In Soc. Hist., Kyoto ญี่ปุ่น ; Dip. In Fine Arts Florence อิตาลี ; ศาสตราจารย์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ; ภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง ประเภทประวัติศาสตร์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์สากล ราชบัณฑิตยสถาน.
- นางสาวสุจิตรา วุฒิสถียร** B.A. (History) Clark University สหรัฐอเมริกา M.A. (History) University of Illinois สหรัฐอเมริกา ; อดีตรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเวบสเตอร์ (ประเทศไทย).
- นายอนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์** A.A. (Bus. Admin) Barstow College สหรัฐอเมริกา ; B.A. (History) Furman University สหรัฐอเมริกา ; M.A. (History) Central Missouri State University สหรัฐอเมริกา ; Ed. Spec. (Social Studies) Central Missouri State University สหรัฐอเมริกา ; รองศาสตราจารย์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จัดทำโดย

คณะกรรมการจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์สากล ภูมิภาคยุโรป

ศ. ดร.เพ็ญศรี ตู่ก	ประธานคณะกรรมการ
รศ. ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ	บรรณาธิการ
นางเพ็ญแข คุณาเจริญ	บรรณาธิการ
รศ.วิมลวรรณ ภัทโรดม	บรรณาธิการ
ศ.สัญญาชัย สว่างบุตร	บรรณาธิการ
รศ.อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์	บรรณาธิการ
ผศ.สุจิตรา วุฒิสถียร	บรรณาธิการ
ผู้อำนวยการกองธรรมศาสตร์และการเมือง	บรรณาธิการ
นางสาวนฤมล บุญแดง	บรรณาธิการและเลขานุการ
นางสาวปิยรัตน์ อินทร์อ่อน	บรรณาธิการและผู้ช่วยเลขานุการ

สารานุกรมประเทศในทวีปยุโรป ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ราคาเล่มละ ๔๕๐ บาท

ราชบัณฑิตยสถานสงวนลิขสิทธิ์

ราชบัณฑิตยสถาน

สนามเสือป่า เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๖๖-๗๐

โทรสาร ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๖๖-๗๐ ต่อ ๕๐๑๖, ๕๐๒๕

www.royin.go.th e-mail : ripub@royin.go.th

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ราชบัณฑิตยสถาน
 สารานุกรมประเทศในทวีปยุโรป ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
 - กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐.
 ๗๙๒ หน้า.
 ๑. ยุโรป--สารานุกรม. I. ชื่อเรื่อง.
 ๕๑๔.๐๐๓
 ISBN : 978-974-9588-84-0

ออกแบบและพิมพ์ที่ :

บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด

๔๙ ซ.วชิรธรรมาสำตึก ๓๗ ถ.สุขุมวิท ๑๐๑/๑ แขวงบางจาก เขตพระโขนง กทม. ๑๐๒๖๐

โทร. ๐-๒๗๔๓-๕๐๐๐, ๐-๒๗๔๖-๓๑๓๐ โทรสาร ๐-๒๗๔๖-๓๓๘๗